

מפיק מרגליות

על פרשת השבוע והדף היומי

פרשת משפטים

העלון יוצא לאור ע"י מוסדות 'קרן אורה' כרמיאל

בראשות המרא דאתרא רה"ג רבי

אברהם צבי מרגלית שליט"א

כולל אברכים - מרכזי נוסד בשנת תשנ"ד

ישיבת 'קרן אורה' אם הישיבות בכרמיאל

נוסדה בשנת תשמ"ט

"מפעל המסכתות העולמי" נוסד בשנת תשמ"ג

"בית מדרש נודד" בישובי הגליל מועדוני נוער

"הדף היומי" נוסד בשנת תשמ"ג

מכון לפרסומים תורניים

בית מדרש "אבי עזרי"

בית מדרש "בר קפרא" "ישיבה על קברו"

כולל ערב בביהכ"ס "ירון אחים"

תיכון לבנות "נוה חוה"

מדרשת נשים

כנסים וימי עיון

בית מ"י ספריה ופעילות חברתית

פעילות קירוב רחוקים

ביקורי בית עזרה ותמיכה במשפחות נזקקות

חלוקת והפצת דיסקים תורניים בארץ ובעולם

גליון מס' 6	פרשת משפטים תש"פ
זמני השבת	
16:59	כניסת השבת
18:08	מוצאי שבת
18:43	רבינו תם

על הפרשה המרא דאתרא רה"ג רבי אברהם צבי מרגלית שליט"א

מפרשתנו למדים אנו את חובת הפרשה והיותה

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", שמות כא א

הבה נקרא מדרש המובא בתחילת פרשתנו. נקדים ונזכיר, הפרשה עמוסה במצוות, חוקים, משפטים ודינים. ואגב, רבים עומדים על כך שמיד אחרי מתן תורה נצטוונו קודם כל במצוות שבין אדם לחברו, מה שמראה את החשיבות העצומה של הנהגות אלו.

כך הוא לשון המדרש [שמות רבה ל פסקה ג]. "ואלה המשפטים. מה כתיב למעלה מן הפרשה? 'ושפטו את העם בכל עת' [שמות יח כב], ואמר כאן 'ואלה המשפטים', והדברות באמצע. משל למטרונה שהיתה מהלכת, הזין [חיילים] מכאן והזין מכאן והיא באמצע. כך התורה, דינין מלפניה ודינין מאחריה, והיא באמצע. וכן הוא אומר [משלי ח כ] 'באורח צדקה האלך'. התורה אומרת, באיזה נתיב אני מהלכת, האלך בדרכן של עושי צדקה, בתוך נתיבות משפט. התורה באמצע, ודינין מלפניה ודינין מאחריה. מלפניה שנאמר 'שם שם לו חוק ומשפט', ודינין מאחריה, שנאמר 'ואלה המשפטים'."

עם ישראל קיבל כבר חוקים ומשפטים במרה. 'שם שם לו חוק ומשפט' [שמות טו כה]. אם כן, למעמד מתן תורה קדמה נתינת דינים. אחרי מתן תורה מופיעים הדינים שבפרשתנו.

המדרש נותן פוקוס על עניין זה. מסב תשומת לבנו למבנה המעניין של התורה. תורה באמצע. דינים לפני, ודינים אחרי. משל למטרונה המהלכת כאשר חיילים לפני ולפניה.

מבאר המגיד מדובנא כך. אם תראו אדם הולך, לפניו צועדת כתה של חיילים וגם מאחוריו צועדים בסך חיילים, המתבונן מן הצד במחזה יכול להעלות בדעתו שתי אופציות. או שמדובר בעבריין צמרת המבוקש מזה זמן רב. לאחר מאמצים מרובים הצליחו לשים עליו יד, ועתה מעבירים אותו למקום שמור בליווי עשרות חיילים, מאבטחים וניידות, מלפנים ומאחור, או שמדובר באישיות נכבדה המלווה במשמר כבוד.

וכיצד ניתן לדעת איזו מהאופציות היא הנכונה?

פשוט מאוד. צריך להביט בדמות המצוייה בין שורות החיילים. אם זו

אשה מבוגרת הנשענת על מקלה, ברור שזהו משמר כבוד, ואין מדובר כאן בפושע מועד. כלומר, על סמך הדמות המרכזית ניתן להבין ולפרשן את אלו ההולכים לפני ולפניה. מתוך המרכזיות למדים על הסביבה. התורה מצויה באמצע, בתוך. משפטים מכאן ומשפטים מכאן, והתורה ממצעת ביניהם. הגמרא [בבא מציעא ל ב] אומרת, "אמר רבי יוחנן, לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה". והיינו כפי שמבארת שם הגמרא, שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עשו לפני משורת הדין.

יש דינים, יש משפטים. החוקים קיימים ואפשר להתעקש ולומר 'יקוב הדין את ההר'. אבל אין זו דרך התורה. התורה מצוייה באמצע, מפשרת ומאזנת בין המתדיינים. התורה אומרת, בואו נלך על דרך הפרשה והוויתור ההדדי. כאשר יהודי מקבל את עשרת הדברות, כשהוא יודע מה תפקידו בעולם, קל לגשר ולפשר בינו לבין זולתו.

אמר חכם אחד, כאשר מתעקשים לדון על פי חוקי התורה, קשה מאוד להגיע לדין אמת. ישנם פרטים ופרטים שצריך להכריע בהם, לזהות את זה שטענותיו אמת ואת זה שמשנה מהאמת, לדעת היטב היטב את הדינים על כל הדקויות שבהם. לא תמיד מגיעים לדיאגנוזה הנכונה. לעומת זאת, כאשר המגמה היא להגיע לפשרה, לעולם לא תהיה טעות בדין. הלא בעלי הדין הסכימו לאותה פשרה בלב שלם. ויתרו מראש זה לזה. כך ודאי שהדין אמת, צודק, ראוי ומוסכם. אין טרוניות ואין תלונות.

על פי הדברים הללו מבאר ה"פה תואר" את הפסוק שמביא המדרש, "באורח צדקה אהלכה בתוך נתיבות משפט". 'נתיב' הוא דרך צרה. 'אורח' היא דרך רחבה. "באורח צדקה אהלכה", כאשר אדם נוהג בצדקה, לפניו משורת הדין, אזי הוא מהלך ב'אורח', בדרך רחבה. "בתוך נתיבות משפט". אבל כאשר אינו מוכן להתפשר, דורש להקפיד על קצו של יו"ד, דורש משפט על פי כל הכללים, החוקים והמשפטים, אזי הוא מהלך בנתיב, בדרך צרה ועקושה. בדרך הצדקה והפשרה מגיעים לתוצאה הטובה ביותר, יש מרחב גדול ללכת בו. לעומת זאת כאשר לא מוכנים להתפשר, הנתבי צר מאוד וקל מאוד לטעות ממנו הצידה.

[על פי הספר 'מפיק מרגליות']

מעשה רב

השלמות נקנית על ידי שילוב וחיבור של ענייני 'בין אדם למקום' - עם ענייני 'בין אדם לחברו'

מסופר על רבי יצחק דודרמן זצ"ל, ראש ישיבת בולטימור בארצות הברית. בצעירותו למד בישיבת סלבודקה שבליטא. פעם הוקשתה לו קושיה גדולה ועצומה בסוגיה הנלמדת. הכל התחבטו בקושיה, ניסו ליישבה, אך ללא הועיל. ב'שיעור' שלו היו שני צעירים, שלימים נעשו גדולי ישראל. רבי אהרן קוטלר זצ"ל ורבי יעקב קמיניצקי זצ"ל. יצחק הצעיר שיתף גם אותם בקושיה, עמלו הללו בכל כוחותיהם לתרצה, אך לא עלה בידם.

העיירה סלבודקה היתה בפלך קובנה, עיר המחוז. בקובנה התגורר באותה

עת אדם גדול, תלמיד חכם עצום, רבי לייב וילקומיר זצ"ל. לשעבר רבה של העיירה וילקומיר. רבי לייב היה חמוי של הרב מפוניבז', הרב כהנמן זצ"ל. כשנוכח יצחק הצעיר לדעת שאין בישיבה מי שיישב את קושייתו, החליט ללכת לרבי חיים, שהתגורר במרחק רב, כדי לשטוח בפניו את הקושיה.

ואכן כך עשה. בשעות הערב הגיע לביתו של רבי חיים, והציג בפניו את שאלתו. הלה התפעל עד מאוד מהקושיה החריפה. במשך שעה ארוכה ניסה להגיע ליישוב הנוגיה, אך לא הצליח לבוא לכלל פתרון. כשראה שאין בכיו מענה, אמר לבחור, חזור בבקשה ליישיבה, וה' יעזור שבסופו של דבר תימצא תשובה.

השעה היתה מאוחרת מאוד. הבחור שהיה עייף מעמל היום, שכב על מיטתו וישן שינה עמוקה.

המשך בעמוד הבא

מגוון ירק גוש קטוף נקי למהדרין, במחירי שוק.

הנקודה הירוקה של כרמיאל

רח' נתיב הלוטוס 3

פתוחים לקראת שבת

ימים ד' בין השעות 09:00-13:00 ויום י' 09:00-20:00

ירק ועשבי תיבול

נידול מיוחד למהדרין

קטניות בוואקום

ללא צורך בביריה

פירות קפואים

נקיים מתרקים

משלימי טעם

וארומה למטבח

קמחים משובחים

ללא צורך בבייבי

בחסות: קטוף Katsof

על הפרשה ועל הדף

הרה"ג רבי מאיר מרגלית שליט"א, מחבר ספר 'מאיר נתיבים'

ויקה משה את הדם ויזרוק על העם – לעולם אינו גר עד שימול ויטבול [ברכות מז]:

בפרשתנו מובא ענין הברית שכתה ה' עם ישראל והכניסם תחת כנפיו, על ידי קרבן והזאה. על הפסוק 'ויקה משה את הדם ויזרוק על העם' [כד ח] פרש"י 'הזאה', והיינו שהיה על העם מן הדם. אמנם בתרגום אונקלוס תירגם הפסוק באופן שונה וז"ל 'ונסיב משה ית דמא זורק על מדבחה לכפרא על עמא', כלומר, שזרק את הדם על המזבח ולא כפשוטו שזרק את הדם על העם – הזאה [כפרש"י]. והדבר תמוה מה דחקו לאונקלוס לבאר הפסוק דלא כפשוטו.

ביאור התוס' ישנים במאי פליגי רבי אליעזר ורבי יהושע

בגמ' ביבמות [מז:]: נחלקו התנאים בדיון גר שמל ולא טבל האם הוא גר, דרבי אליעזר ס"ל דהוי גר, שהרי אבותינו במדבר מלו ולא טבלו וסגי במילה ללא טבילה, ורבי יהושע ס"ל דגר שמל ולא טבל לא הוי גר, דאבותינו במדבר גמ מלו וגם טבלו וטבילה מעכבת על הגירות. ואם תאמר היכן מצינו באבותינו שטבלו, ס"ל לרבי יהושע דתמיב 'ויקה משה את הדם ויזרוק על העם' וגמירי 'דאין הזאה בלא טבילה', כלומר, דאם מצינו הזאה ודאי שגם היתה טבילה.

התוס' ישנים [שם ד"ה 'ויקה משה'] ביאר מה יענה רבי אליעזר לרבי יהושע, וכתב, דרבי אליעזר מפרש הפסוק 'ויזרוק על העם' כתרגום אונקלוס שזרק את הדם על המזבח [ולא על העם], וא"כ לא היתה שם הזאה וממילא גם לא טבילה. ובמהר"ץ חיות הוסיף, שהרי אונקלוס הגר למד תורה מרבי אליעזר [מגילה ג]. ולכן תירגם הפסוק כשיטת רבו דההזאה היתה על המזבח ולא על העם, וממילא אין ללמוד מכאן שבני ישראל טבלו לגירותם.

נמצינו למדים, דנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע בביאור הפסוק 'ויזרוק על העם', דרבי אליעזר ס"ל כמו התרגום אונקלוס שמשם זרק את הדם על המזבח וממילא אין להוכיח שטבלו, משא"כ רבי יהושע ס"ל דמשה זרק את הדם על העם ממש כפשוטו, וכיון שאין הזאה בלא טבילה ע"כ שגם טבלו, ולכן ס"ל דגר שמל ולא טבל כאילו לא מל. [ועי' במשך חכמה יט' י' דהתרגום עוד לשיטתו דבכניסו שמלותם לעיל ביאר דלא היה זה לצורך שטרה אלא לנקיין בעלמא, עי"ש].

ולכא"ו הוא תימה, שהרי בגמ' במגילה [שם] איתא שאונקלוס היה תלמיד של רבי אליעזר וגם של רבי יהושע, וא"כ אדרבא תיקשי מדוע תירגם אונקלוס כמו רבי אליעזר ולא כרבי יהושע. [ויש מתרצים דאונקלוס הוצרך ללמוד כרבי אליעזר בזה, משום שאם ילמד כרבי יהושע דבעיני נמי הזאה א"כ תיקשי ליה היאך מקבלים גרים בימינו והא ליכא הזאה בימינו, וכה"ק תוס' שם, ועל כן היה מחויב ללמוד אונקלוס כרבי אליעזר כדי שגירותו תקיים, ודוחק.]

ביאור הריטב"א במאי פליגי רבי אליעזר ורבי יהושע

ובריטב"א [שם] מבאר מחלוקתם באופן אחר, דלכ"ע משה זרק את הדם על העם, אלא דנחלקו ר"א ור"י אם פרשה זו היתה קודם מתן תורה או לאחריה. דרבי אליעזר ס"ל דפרשה זו נאמרה לאחר מתן תורה וא"כ לא היתה זו הזאה לשם גירות, אבל רבי יהושע ס"ל דפרשה זו נאמרה קודם מתן תורה ועל ידה נכנסו תחת כנפי השכינה בשעת מתן תורה, וכיון דהזאה זו היתה לשם גירות ואין הזאה בלא טבילה על כרחך שטבלו קודם, ועל כן גר שמל ולא טבל אינו גר עד שימול ויטבול.

ולכא"ו גם ביאורו של הריטב"א אינו מעלה ארוכה, שהרי לדבריו נמצא דהתרגום לא תירגם כאף אחד מרבתי, ואדרבא תיקשי טפי מדוע שינה אונקלוס מרבתי ויתרגם שמשם זרק על המזבח ולא על העם.

גירות דציבור וגירות דיחיד

ונראה לומר דבר חדש, דגירות ישראל שהיתה במדבר סיני, היתה גירות חדשה ושונה בגדרה, שהיתה גירות זו תחילת הווייתו לעם, ואינה כגירות היחיד המצטרף לעם ישראל, אלא גירות של הציבור כולו יחדיו והגירות הראשונה שאינה מצטרפות לעם קיים אלא גירות המהווה ומתחילה ומקימה את העם, וגירות כוללת של ציבור שלם, כוז גדרים אחרים לה.

וכן משמע דגירות זו היתה שונה, דכתב הרמב"ם [פי"ג מאיסורי ביאה ג-א] וז"ל 'בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית-במילה קרבן וטבילה' ואח"כ כתב 'וקרבן-שנאמר וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות, על ידי כל ישראל הקריבו' עפ"ל, ומשמע בדבריו, דאף שגר יחיד צריך להביא קרבן לגירותו, מ"מ בגירות הציבור שהיתה במדבר הקריבו קרבן אחד לכל עם ישראל, וכלשון הרמב"ם 'על ידי כל ישראל הקריבו', והיינו שהיתה זו גירות ציבור, גירות כללית, שכל ישראל ביחד התגירו כגוף אחד.

ובזה יובן גם מדוע לא אמרנו בגירות זו גר שנתגיר כקטן שנולד, שהרי מצינו שהעם היה בוכה למשפחותיו על עסקי עריות, וכבר האריך בזה בשב שבעתא בהקדמה אות ט', ולדברינו אתי שפיר דכיון שהתגירו כולם יחד לא שייך קטן שנולד, כיון שהענין של קטן שנולד דמי הוא כלפי האחרים, אבל כשכולם

התגירו לא היה ענין זה של קטן שנולד כיון שאינו אחרת מכולם, ולכן היו אסורים בקרובותיהם, וכן עפ"י מיושבת קושית הריטב"א [כתובות יא. בשטמ"ק] היאך התגירו קטנים בגירות סיני, דכיון שהיו ישראל כגוף אחד ונעשה בהם מעשה אחד, הרי כולם ואף קטנים בכלל.

ועל פי יסוד זה דשאני גירות דציבור מגירות דיחיד לענין 'קרבן', יש לומר דהוא הדין שאני 'הזאת' גירות ציבור מ'הזאת' גירות דיחיד, ואף דגירות יחיד צריך להוות על כל אחד ואחד לבדו, מ"מ בגירות של ציבור שלם שהופך להיות לעם לא הוצרכו להזאה על כל אחד ואחד אלא היה משה על המזבח וחשיב בזה כהזאה על כל אחד ואחד, מכיון שהמזבח הוא המכפר הכללי של עם ישראל כולו [וכמו שמצינו שהמזבח מכפר על עברות של כלל ישראל].

אין הזאה בלא טבילה ענין מציאותי או ענין דיני

והנה יש לחקור מה הביאור ד'אין הזאה בלא טבילה', האם הוא ענין מציאותי שלא תופסת ההזאה על הגוף ללא טבילה, או שהוא ענין דיני שאין חלות דין הזאה יכול לתפוס ולפעול ללא דין טבילה.

ביאור חדש במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע – ואונקלוס תירגם לכולי עלמא

ועל פי חקירה זו נראה לומר פשוט חדש במחלוקת ר"א ור"י, דכ"ע סברי דההזאה היתה על המזבח וכדברי האונקלוס, אלא דרבי אליעזר ס"ל ד'אין הזאה בלא טבילה' הוא ענין מציאותי שלא שייך להוות על הגוף ללא טבילה, וא"כ רק בהזאה על הגוף ממש שייך לומר אין הזאה בלא טבילה, אבל הזאה דסיני שהיתה על המזבח ולא על הגוף ממש אין הכרח שהיתה גם טבילה, אבל רבי יהושע ס"ל דאין הזאה בלא טבילה הוא ענין דיני, שלא שייך דין הזאה ללא טבילה, וגם הזאה שאינה על הגוף אלא על המזבח גם עליה נאמר הכלל שאין הזאה בלא טבילה, ולכן ס"ל לרבי יהושע דודאי בני ישראל גם טבלו לגירותם, ואינו גר עד שימול ויטבול.

ולפי"ז ארווח לך, שאונקלוס שתירגם שהיה על המזבח ולא על העם, אתי שפיר לשני רבותיו, דבין לרבי אליעזר ובין לרבי יהושע היתה ההזאה על המזבח [ודלא כתו"י] ונאמרה קודם מתן תורה [ודלא כריטב"א], אלא דפליגי במחלוקת נוספת אם גם על הזאה זו שעל המזבח גמירי דאין הזאה בלא טבילה. ואדרבא, אולי מחמת זה שינה האונקלוס לבאר דהיה על המזבח דרק לפי ביאור זה לא יוצרך לחלוק על אחד מרבתי, והדברים נפלאים.

'פרפרת נאה' דפלוגתא דר"י ור"א כשיטת רבותיהם

הזכרנו את ביאור הריטב"א במחלוקת רבי יהושע ורבי אליעזר, דשורש מחלוקתם תליא אם פרשה זו נאמרה קודם מתן תורה או לאחריה, דלרבי אליעזר פרשה זו במקומה היא ולאחר מתן תורה נאמרה, ולא בעיני הזאה וטבילה לקבלת התורה, ולרבי יהושע פרשה זו נאמרה קודם מתן תורה [היינו, כל פרשת משפטים וכמ"ש רש"י גיטין פח:].

ובדרך צחות יש לבאר דאלו ר"י ור"א בשיטת רבותיהם, דרבי יהושע הלא מתלמידי בית הלל הוא [ערכין כג.], ומצינו שהלל אמר לאותו גר שביקש ללמוד את כל התורה על רגל אחת 'מאן דסני עלך לחברך לא תעביד' [שבת לא]. מוכח דס"ל להלל דמצוות שבין אדם לחברו הכרחיים הם לקבלת מצוות, והילכך לא היא קבלת מצוות גמורה עד שלא קיבלו עליהם ישראל גם את דיני פרשת משפטים, ועל כן ס"ל

לרבי יהושע דפרשת משפטים נאמרה קודם מתן תורה והזאה זו הזאת גירות היא, אבל רבי אליעזר שהוא מתלמידי בית שמאי [שבת קל: תד"ה ר"א] שלא ענה לאותו גר כך, מוכח דלא ראה בעיניו בין אדם לחברו כמעכב על הגירות, וא"כ אין סיבה לומר שפרשת משפטים נאמרה שלא במקומה, ונכתבה במקומה לאחר מתן תורה, ולכן ההזאה המובאת בסוף פרשת משפטים אינה הזאת גירות כלל, ואין להוכיח דבעיני טבילה לגירות.

קרבן אורה - הדף היומי

עוזרים לכם לסיים את הש"ס!

יש לך שאלה על הדף? חוסר בהירות? סתם מתקשה בקטע גמרא?

יש מי שיעזור!

המוקד הטלפוני לשאלות על הדף היומי

04-6641505

ניתן לקבל את העלון ישירות למייל

נא לפנות לכתובת: kerenora456@gmail.com

מעשה רב המשך מעמיד קודם

והנה, כאשר הוא פוקח את עיניו בבוקר, רואה הוא אל מול עיניו את רבי חיים וילקומירר. נחרד, הרבי הזקן צעד את כל הדרך הארוכה הזו עד כאן. על מה נלמה? אך לפני שהספיק להוציא מילה מפיו אמר לו רבי חיים, יצחק, יש לי בשורה טובה. מצאתי יישוב לקושיה. אך ראשית טול ידך ותאמר ברכות התורה. לאחר מכן אומר לך את התירוץ אל נכון.

לאחר שנטל הבחור ידיו, פנה אל רבי חיים ושאל, רבינו, ניכר שאתה ממתין ליד מיטתי זמן ארוך. מדוע לא הערת אותי משנת?

אמר לו הרב, נכון. מיד כשעזבת את ביתי המשכתי להעמיק בסוגיה. בשעת לילה מאוחרת מצאתי יישוב, ומיד התחלתי לצעוד לכיוון הישיבה. קיוויתי שאמצא אותך ער. אבל, היות

ומצאתיך ישן, לא מלאני ליבי להעריך. לפיכך המתנתי בסבלנות עד שתתעורר מאלריך. לימים אמר רבי יצחק רודרמן, באותו מעמד נורא הוד למדתי מהו השילוב המושלם בין אהבת תורה ובין הזהירות בעיניי אדם לחברו. אהבת התורה הביאה את רבי חיים לצעוד קילומטרים רבים, בימי זקנתו המופלגת, כדי לומר לחבור צעיר את התירוץ לקושייתו. היה לו חשק עצום לחלוק את החידושי הנפלא עם הבחור שהקשה את הקושיה.

אבל, זהירותו העצומה בעיניי בין אדם לחברו הביאה אותו מלהעיר את הבחור משנתו. עבודת ה' אמיתית שזורה משני החלקים. בין אדם לחברו ובין אדם למקום.

[על פי הספר 'מפיק מרגליות']